Od prvog glasa do navike glasanja

Jačanje izbornog učešća mladih na Kosovu

NEW SOCIAL INITIATIVE

Od prvog glasa do navike glasanja

Jačanje izbornog učešća mladih na Kosovu

IZDAVAČ:
Nova društvena inicijativa - NSI
www.newsocialinitiative.org

AUTORKA:
Marigona Shala

Oktobar 2026, Severna Mitrovica

Ovu publikaciju izradila je Nova društvena inicijativa uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (National Endowment for Democracy – NED). Izneti stavovi isključivo su stavovi NSI i ne odražavaju nužno stavove NED-a.

Sadržaj

Rezime 04

Uvod 05

Definisanje i analiza problema 06

Izlaznost mladih ne sledi jedinstven obrazac 06

2.2. Životne tranzicije, ekonomska nesigurnost i migracije 06

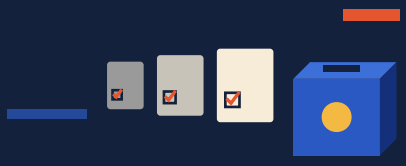
2.3. Poverenje, politička delotvornost i zastupljenost 07

2.4. Građansko znanje i iskustvo prvog glasanja 07

2.5. Samoodrživi krug učešća i zastupljenosti 07

Preporuke i zaključak 09

Literatura 11

Rezime

Za mlade se često kaže da glasaju ređe od starijih građana. Uporedna istraživanja potvrđuju postojanje opšteg starosnog jaza u izbornom učešću, ali objašnjenje je složenije od političke apatije. Na glasanje utiču uslovi životnog ciklusa, ponovljeno izborno iskustvo, stambena i ekonomska stabilnost, politička delotvornost, poverenje, kao i to da li se mladi građani osećaju zastupljenim od strane političkih aktera (Goerres, 2007; Niemi, Stanley, & Evans, 1984; Castanho Silva, 2025).

Na Kosovu ovo pitanje zahteva precizniju dijagnozu. Analiza trendova izlaznosti od 2009. do 2021. godine koju je sprovela Centralna izborna komisija pokazuje da mlade ne treba posmatrati kao jedinstvenu izbornu kategoriju: učešće se razlikuje među starosnim grupama 18–21, 22–25 i 26–40 godina. Dostupni podaci razvrstani po starosti ukazuju na to da birači koji glasaju prvi put mogu izlaziti na izbore u relativno visokom procentu, dok je učešće birača u ranim dvadesetim godinama manje dosledno. Stoga javnopolitički izazov nije samo kako ubediti mlade da jednom glasaju, već kako održati njihovo učešće posle prvog izbornog iskustva.

Ova razlika je važna jer Kosovo ima mlado biračko telo, a učešće mladih je već prepoznato kao prioritet javnih politika. Državna strategija za mlade 2024–2032 definiše mlade kao osobe uzrasta od 15 do 29 godina i stavlja naglasak na učešće, osnaživanje i uključivanje u donošenje odluka. Misija EU za posmatranje izbora (EU EOM) za parlamentarne izbore 2025. godine izvestila je da je 125.852 građanina bilo registrovano kao birači koji glasaju prvi put, što čini oko šest odsto biračkog tela, dok su izborni organi sprovodili aktivnosti informisanja u srednjim školama i na univerzitetima (Ministry of Culture, Youth and Sport, 2024; EU EOM, 2025).

Istovremeno, Youth Study Kosovo 2024 (Studija o mladima) ukazuje na zabrinutost u pogledu političkog poverenja, zastupljenosti, zaposlenosti, migracija i budućnosti zemlje. Ovi nalazi upućuju na to da se izborno učešće ne može odvojiti od šire procene mladih o tome da li institucije odgovaraju na njihove interese i da li glasanje može doneti stvaran politički uticaj (Berisha et al., 2024).

Ovaj predlog praktične politike stoga postavlja pitanje: Kako Kosovo može da ojača trajno izborno učešće mladih, naročito posle prvog iskustva glasanja? U njemu se utvrđuje pet međusobno povezanih oblasti delovanja koje su već implicitno sadržane u postojećem okviru politike za mlade: praktično građansko obrazovanje pre prvog glasanja; kontinuirano angažovanje birača uzrasta 18–25 godina između izbora; veće mogućnosti za smisleno učešće mladih u javnom odlučivanju; jasnije i dostupnije nestranačke informacije o izborima; i sistematsko praćenje izlaznosti i političkog učešća po starosnim grupama.

Osnovni argument je da izlaznosti mladih ne treba pristupati isključivo kao problemu motivacije. Ona se bolje razume kao problem političke socijalizacije, kontinuiteta i delotvornosti. Cilj bi stoga trebalo da bude da se prvo izborno iskustvo pretvori u stabilnu demokratsku naviku, uz istovremeno unapređenje institucionalnih uslova koji učešću daju osećaj stvarnog značaja.

Uvod

Glasanje je jedan od najosnovnijih mehanizama putem kojih građani učestvuju u predstavničkoj demokratiji. Izbori omogućavaju građanima da daju mandat političkim predstavnicima, sankcionišu one koji su na vlasti i utiču na pravac javnih politika. Ipak, izborno učešće nije ravnomerno raspoređeno među društvenim grupama, a starost je jedna od najpostojanijih razlika koje utvrđuju uporedna istraživanja.

Uobičajeno objašnjenje da mladi manje glasaju zato što ih politika ne zanima nije dovoljno. Politička zainteresovanost i izborno učešće nisu isto. Mladi građani mogu da prate političke vesti, razgovaraju o javnim pitanjima, učestvuju u protestima ili digitalnim kampanjama i imaju čvrste stavove o zapošljavanju, korupciji, migracijama i obrazovanju, a da ipak odluče da ne glasaju. Youth Study Kosovo 2024 potkrepljuje ovu razliku, jer beleži značajnu zabrinutost mladih na Kosovu za njihovu ekonomsku i političku budućnost (Berisha et al., 2024).

Istraživanja izbornog učešća umesto toga ukazuju na nekoliko mehanizama koji se međusobno preklapaju. Rano odraslo doba je period tranzicije: pojedinci u tom periodu možda završavaju školovanje, ulaze na tržište rada, sele se iz jedne opštine u drugu, postaju finansijski samostalni ili razmišljaju o odlasku u inostranstvo. Ovi uslovi mogu da oslabe stabilne veze sa lokalnim zajednicama i političkim institucijama. Istovremeno, mladi birači su imali manje prilika da razviju rutinu izbornog učešća, dok nisko poverenje i slaba politička zastupljenost mogu da umanje osećaj da će glasanje imati stvarne posledice (Goerres, 2007; Niemi et al., 1984).

Kosovo je posebno relevantno za ovu raspravu jer mladi čine važan deo biračkog tela, a javne politike već prepoznaju učešće mladih kao strateški cilj. Državna strategija za mlade 2024–2032 svrstava učešće i osnaživanje među svoje prioritete, dok je Misija EU za posmatranje izbora 2025. godine zabeležila posebne aktivnosti obrazovanja birača usmerene na one koji glasaju prvi put u školama i na univerzitetima (Ministry of Culture, Youth and Sport, 2024; EU EOM, 2025).

Problem javne politike, međutim, treba pažljivo definisati. Sami izborni podaci Kosova ne daju osnov da se svi mladi birači posmatraju kao podjednako neangažovani. Analiza izbora održanih između 2009. i 2021. godine koju je sprovela Centralna izborna komisija razvrstava birače po starosnim grupama i ukazuje na različite obrasce učešća kod birača koji glasaju prvi put i onih u ranim dvadesetim godinama. To upućuje na zaključak da ključno pitanje javne politike nije samo kako mobilisati mlade za prve izbore, već kako sprečiti slabljenje njihovog učešća tokom ranog odraslog doba.

Pitanje javne politike: Kako Kosovo može da ojača trajno izborno učešće mladih, naročito posle prvog iskustva glasanja?

Definisanje i analiza problema

Osnovni problem nije puko odsustvo političke zainteresovanosti među mladima. Reč je o teškoći da se politička svest i početno iskustvo glasanja pretvore u trajno izborno učešće tokom vremena.

Izlaznost mladih ne sledi jedinstven obrazac

Velika slabost mnogih rasprava o izlaznosti mladih jeste sklonost da se svi birači mlađi od 30 godina posmatraju kao jedna homogena grupa. Centralna izborna komisija Kosova koristi zasebne starosne kategorije, uključujući 18–21, 22–25 i 26–40 godina, upravo zato što se izborno učešće menja u različitim fazama odraslog doba. Istorijski podaci CIK-a za period 2009–2021 pokazuju da birači koji glasaju prvi put mogu izlaziti na izbore u relativno visokom procentu, dok je starosna grupa 22–25 godina uglavnom pokazivala slabije učešće. To je važno jer pomera fokus javne politike sa problema jednokratne mobilizacije na problem zadržavanja učešća.

Ova razlika je u skladu sa istraživanjima životnog ciklusa. Niemi, Stanley i Evans (1984) pokazuju da se izlaznost menja tokom životnog veka, a ne da mehanički raste sa godinama. Goerres (2007) na sličan način tvrdi da ponovljeno učešće, dužina boravka u mestu prebivališta i postepeni razvoj subjektivne norme glasanja pomažu da se objasni zašto stariji građani često glasaju redovnije.

Prvi izbori u životu građanina stoga mogu biti posebno važni. Učešće može postati navika kada se ponavlja, ali prvi glas ne garantuje automatski buduće učešće. Politike usmerene isključivo na birače koji glasaju prvi put rizikuju da zanemare godine neposredno nakon toga, kada se mladi suočavaju sa nekim od najvećih nestabilnosti u pogledu obrazovanja, posla i mesta stanovanja.

2.2. Životne tranzicije, ekonomska nesigurnost i migracije

Rano odraslo doba obično karakterišu veća mobilnost i neizvesnost nego kasnije životne faze. Mladi mogu da napuste rodno mesto radi studiranja, presele se u Prištinu zbog posla, često menjaju adresu ili se pripremaju da napuste Kosovo. Ove tranzicije mogu da oslabe lokalne društvene veze koje često podstiču učešće, a mogu i da učine da se izbori doživljavaju kao manje neposredno povezani sa svakodnevnim životom.

Ekonomska neizvesnost je naročito relevantna na Kosovu. Youth Study Kosovo 2024 navodi zaposlenost, ekonomske izglede i migracije među ključnim brigama mladih (Berisha et al., 2024). Ekonomske teškoće ne smanjuju automatski izlaznost; one mogu i da pojačaju političku pažnju. Važnije pitanje je politička delotvornost: da li građani veruju da političke institucije i izbori mogu suštinski uticati na probleme sa kojima se suočavaju.

Namere u vezi sa migracijom dodaju još jednu dimenziju. Mlada osoba koja razmišlja o studiranju ili radu u inostranstvu može ostati politički zainteresovana, a da istovremeno bude manje sigurna u svoju dugoročnu povezanost sa domaćim institucijama. To ne treba tumačiti kao direktno uzročno objašnjenje za neglasanje, već kao deo šire nestabilnosti koja može otežati uspostavljanje trajnih izbornih navika.

2.3. Poverenje, politička delotvornost i zastupljenost

Same političke informacije verovatno neće biti dovoljne kada mladi veruju da njihovo učešće ima malo uticaja. Youth Study Kosovo 2024 ukazuje na slabo poverenje i zabrinutost u pogledu toga da li su interesi mladih zastupljeni u nacionalnoj politici. Ova razlika između zainteresovanosti i delotvornosti je ključna: osoba može da razume politiku i da joj je stalo do javnih pitanja, a da ipak sumnja da će glasanje uticati na ishode.

Zastupljenost je takođe važna. Castanho Silva (2025), koristeći podatke o 223 nacionalna izbora u 58 zemalja, utvrđuje da birači mlađi od 30 godina češće učestvuju na izborima kada je nosilac liste njihove omiljene stranke bliži njihovom uzrastu. Studija ne sugeriše da starost kandidata sama po sebi određuje izlaznost, ali pruža dokaze da deskriptivna zastupljenost može uticati na političku delotvornost i zadovoljstvo demokratijom među mlađim biračima.

Za Kosovo je implikacija šira od pitanja starosti pojedinačnih političkih lidera. Mladi birači će verovatnije doživeti izbore kao smislene kada vide stvarne mogućnosti da utiču na agende javnih politika, učestvuju u stranačkim i građanskim strukturama i sarađuju sa institucijama između izbora, a ne samo tokom kampanja.

2.4. Građansko znanje i iskustvo prvog glasanja

Za birače koji glasaju prvi put izborno učešće ima i praktičnu dimenziju. Postupci glasanja, stranački programi, kandidatske liste i izborni sistem mogu im biti nepoznati. Građansko obrazovanje može da smanji ove troškove informisanja tako što će objasniti kako izbori funkcionišu, kako porediti političke programe, kako prepoznati obmanjujuće informacije i gde dobiti pouzdane informacije o glasanju.

Ovakvo obrazovanje treba da ostane strogo nestranačko. Njegova svrha nije da utiče na to koju stranku ili kandidata mlada osoba podržava, već da ojača sposobnost donošenja samostalnog izbornog izbora. Izborna administracija na Kosovu već prepoznaje birače koji glasaju prvi put kao važnu ciljnu grupu za obrazovanje birača, a Misija EU za posmatranje izbora 2025. godine zabeležila je aktivnosti informisanja u srednjim školama i univerzitetskim kampusima (EU EOM, 2025).

Nedostatak u javnoj politici odnosi se na kontinuitet. Informativne kampanje su često skoncentrisane neposredno pred izbore. Ako je širi cilj razvoj stabilnog izbornog učešća, građansko učenje i javno angažovanje treba da se nastave između izbornih ciklusa i da se protežu i posle prvog iskustva glasanja.

2.5. Samoodrživi krug učešća i zastupljenosti

Niže ili manje dosledno učešće mladih može imati posledice i po političku responzivnost. Političke stranke imaju podsticaj da svoju pažnju usmere na grupe koje pouzdano učestvuju na izborima. Kada mladi učestvuju manje dosledno, njihovi prioriteti u javnim politikama mogu dobiti manje trajne pažnje; kada potom procene da su njihovi interesi slabo zastupljeni, izborno učešće može postati manje privlačno.

Ovaj odnos ne treba tumačiti kao dokaz da političke stranke namerno zanemaruju mlade birače. Pre bi se moglo reći da on ilustruje kako se učešće i zastupljenost mogu međusobno pojačavati. Prekidanje ovog kruga zahteva delovanje više od jedne institucije: izborni organi mogu da pružaju neutralne infor-

macije, škole i univerziteti mogu da podrže građanske kompetencije, javne institucije i opštine mogu da uspostave redovne kanale učešća, civilno društvo može da olakša angažovanje, a političke stranke mogu da odrede koliko će smisleno mladi članovi učestvovati u unutarstranačkom kreiranju politika.

Preporuke i zaključak

Mere navedene u nastavku preuređuju rešenja koja su već utvrđena u prvobitnoj verziji rada u koherentniji okvir za sprovođenje. One su međusobno komplementarne, a ne isključive.

1. **Uvesti praktično, nestranačko građansko obrazovanje pre prvog glasanja.** Škole, univerziteti, izborne institucije i organizacije civilnog društva trebalo bi da sarađuju na izradi kratkih praktičnih modula za učenike koji se približavaju biračkom uzrastu. Sadržaj bi trebalo da objasni postupke registracije i glasanja, strukturu izbora, način poređenja programa i kandidata, prepoznavanje obmanjujućih informacija i pronalaženje merodavnih informacija o izborima. Program bi trebalo izričito da izbegava stranačko zagovaranje.

2. **Proširiti angažovanje mladih birača i posle prvih izbora.** Kampanje usmerene na birače koji glasaju prvi put trebalo bi dopuniti kontinuiranim aktivnostima usmerenim na starosnu grupu 18–25 godina između izbora. Svrha bi trebalo da bude održavanje upoznatosti sa demokratskim institucijama i sprečavanje da prvo izborno iskustvo ostane izolovan događaj. Univerziteti, opštine i omladinske organizacije mogu da organizuju redovne građanske informativne sesije, javne rasprave i prilike za saradnju sa institucijama.

3. **Uspostaviti redovne kanale za smisleno učešće mladih u javnom odlučivanju.** Vladine institucije i opštine trebalo bi da koriste savete mladih, javne konsultacije i druge participativne mehanizme predviđene okvirom politike za mlade kao redovne, a ne simbolične kanale. Kada mladi mogu da vide kako se njihovi doprinosi razmatraju i koje odluke iz toga proizlaze, učešće može da ojača spoljašnju političku delotvornost čak i van izbornih perioda.

4. **Učiniti informacije o izborima jasnijim i dostupnim na platformama koje mladi koriste.** Centralna izborna komisija i opštinski izborni organi trebalo bi da nastave da pružaju sažete, neutralne i pristupačne informacije putem digitalnih kanala i društvenih mreža, naročito o postupcima glasanja, rokovima, lokacijama biračkih mesta i izmenama izbornih pravila. Komunikacija bi trebalo da bude usmerena na praktične informacije, a ne na motivacione ili stranačke poruke.

5. **Pratiti učešće po starosti i procenjivati šta se dešava posle prvog glasanja.** Kosovo bi trebalo da nastavi da objavljuje podatke o izlaznosti razvrstane po starosti i da ih koristi kako bi razlikovalo birače koji glasaju prvi put od birača u ranim dvadesetim godinama i starijih kohorti mladih. Longitudinalna analiza bi pomogla da se utvrdi da li se učešće održava na uzastopnim izborima i da li su određene obrazovne ili institucionalne intervencije povezane sa većim učešćem. To bi takođe smanjilo oslanjanje na uopštene pretpostavke o „mladim biračima“ kao jedinstvenoj kategoriji.

Izborno učešće mladih na Kosovu stoga ne bi trebalo svoditi na ideju da mlade ne zanima politika. Dokazi razmotreni u ovom radu ukazuju na složeniji odnos između starosti, navika glasanja, životnih tranzicija, političke delotvornosti, zastupljenosti i poverenja u institucije.

Najvažnija implikacija za javnu politiku jeste da izborno učešće treba posmatrati kao proces, a ne kao jednokratni događaj. Birači koji glasaju prvi put su važna grupa, ali godine koje slede posle prvih izbora mogu biti podjednako važne za to da li će glasanje postati stabilan deo demokratskog života.

Kosovo već ima nekoliko temeljnih elemenata za ovakav pristup: strategiju za mlade koja prepoznaje učešće kao prioritet, izbornu administraciju koja sprovodi aktivnosti informisanja birača koji glasaju prvi put, izborne podatke razvrstane po starosti i aktivnu mrežu škola, univerziteta, opština i omladinskih organizacija. Sledeći korak je povezivanje ovih elemenata u kontinuirani okvir učešća koji podržava građane od njihovog prvog susreta sa izborima do prelaska u stabilno političko učešće u odraslom dobu.

Literatura

Berisha, B., Statovci, G., Telaku, M., & Osmanaj, E. (Eds.). (2024). Youth Study Kosovo 2024. Friedrich-Ebert-Stiftung Kosovo.

Castanho Silva, B. (2025). No votes for old men: Leaders' age and youth turnout in comparative perspective. European Journal of Political Research, 64(1), 276–295. https://doi.org/10.1111/1475-6765.12694

Central Election Commission of Kosovo. (2023). Voter Turnout Trends in the Republic of Kosovo, 2009–2021.

European Union Election Observation Mission. (2025). Kosovo 2025 Parliamentary Elections, 9 February: Final Report.

Goerres, A. (2007). Why are older people more likely to vote? The impact of ageing on electoral turnout in Europe. The British Journal of Politics & International Relations, 9(1), 90–121. https://doi.org/10.1111/j.1467-856x.2006.00243.x

Ministry of Culture, Youth and Sport of the Republic of Kosovo. (2024). State Strategy for Youth 2024–2032.

Niemi, R. G., Stanley, H. W., & Evans, C. L. (1984). Age and turnout among the newly enfranchised: Life cycle versus experience effects. European Journal of Political Research, 12(4), 371–386. https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1984.tb00097.x

UNICEF Kosovo Programme. (2025). Situation Analysis of Children and Adolescents in Kosovo.

NEW
SOCIAL
INITIATIVE